

Regressions (i 3). L'actual teatre

Article publicat al diari Tele/eXprés (26 de novembre de 1975)

Ignaci Ubac

La caracterització regressiva (que apuntàvem a l'anterior article) respecte al treball sobre l'especificitat literària efectuat pels darrers «corrents» de les nostres lletres, no pot ser, en rigor, ni tan sols assenyalada sense tenir en compte el caire també regressiu dels aparells ideològics amb els que l'específic literari manté una ineludible articulació i a través i a partir dels quals s'exerceix un control, es vehicula una ideologia, i s'estimulen o es reprimeixen determinats aspectes de les pràctiques literàries.

La nostra literatura està fortament sobredeterminada per aquells aparells, que han estat i són l'efecte i la causa alhora, els uns, i la conseqüència, els altres, de tota una situació social i, doncs, cultural.

L'aparell crític i l'aparell editorial, que són els que més directament influeixen sobre l'especificitat literària, es van veure desinstitucionalitzats un i esborrat l'altre durant els primers anys de postguerra. I quan les condicions no foren tan adverses, a més de resultar impossible qualsevol plantejament a llarg termini, la situació real del país havia canviat radicalment, i, per tant, els plantejaments anteriors ja no servien.

El discurs crític idealista que des del noucentisme havia acompanyat el lent procés vers la normalització de la cultura catalana havia estat un discurs amb coherència interna, malgrat les seves contradiccions, i coherent així mateix amb una política cultural que responia a una realitat: a unes necessitats i a unes aspiracions de classe.

Els intents de continuar aquest discurs a la postguerra conduïren inevitablement a posicions elitistes, apartades de la nova realitat. S'instaurà aleshores el divorci entre, d'una banda, la realitat social, inclosa la d'una llengua apartada de l'ensenyament i els mitjans de comunicació, i, d'altra banda, una literatura amb fortíssima competència amb la literatura amb castellà i, a més a més, privada de les instàncies culturals i de l'aparell editorial necessari per incidir àmpliament a la vida del país. L'elitisme i les seves conseqüències eren indefugibles.

En tal situació, no pot parlar-se pròpiament de corrents crítics, d'escoles, etc. sinó d'individualitats que treballen sense posseir plataformes, ideològics que indiquin línies d'actuació adients a la realitat del país. Fins i tot hem estat mancats de la possibilitat de donar continuïtat productiva a reunions, discussions, col·loquis, etc.

Els resultats «teòrics» de l'actitud crítica més comú han estat:

- 1) Un discurs que ha suposat la permanent elaboració d'una història de la literatura catalana, tot seguint esquemes tradicionals (propis del que podríem anomenar «historicisme crític») i recollint materials de pròlegs, antologies, edicions, crítiques, etc. i
- 2) Un altre discurs que s'ha caracteritzat per una dependència dels models bé anglosaxons («New Criticism»); bé per provinents de l'escola de Lukács i Goldmann.

I ambdós discursos han estat sobredeterminats per una mateixa necessitat imposada per la marginació de la nostra cultura: la de mantenir, a qualsevol preu, una imatge presentable de la pràctica literària en català, la qual cosa ha comportat que l'actitud de qüestionament teòric de la pràctica passés a segon terme.

En suma: la lluita per la simple subsistència ha marcat tant les línies editorials, com els discursos crítics. Sense normalització social i cultural, un o més discursos crítics coherents i amb eficàcia, i unes línies editorials sòlidament establertes, resulten impossibles: les contradiccions queden soterrades, i una «vida» cultural demana contradiccions.